



ARBOGA MUSEUM



Örströmska huset



Örströmska huset ritades av arkitekten Per Lundmark och byggdes 1846. Tomten måste däremot vara betydligt äldre, eftersom huset är byggt ovanpå en medeltida källare.

Anders Örström, som lät bygga huset till bostad åt sig och sin familj, var grosshandlare och köpman. Han handlade bland annat med järn och spannmål och drev Arboga kvarn och maltfabrik. Han hade sitt kontor på bottenvåningen.

Förutom familjen bodde även en del av deras tjänstefolk här. Det fanns som mest ungefär 50 personer anställda i huset. Huset var alltså inte bara bostad, utan även en arbetsplats. Hushållet sköttes av hushållerskan tillsammans med husjungfrur och pigor. Uthus och stall togs om hand av drängar och försäljningen i bodar av bodbetjänter. En del av denna försäljning bedrevs på gården. Affärerna och ekonomin skötte Anders Örström själv tillsammans med bokhållaren.

Huset fortsatte att vara i släktens ägo fram till 1960. Vindsvåningen och huskroppen i vinkel mot gården var bostad lika länge.

Redan 1928 hyrde Odd fellow orden den tidigare paradvåningen. De fick då tillåtelse att slå samman några av de mindre rummen. Odd fellow köpte huset 1960 och ägde det fram till 1979 då det såldes till Arboga kommun.

1999 flyttade Arboga museum in efter att huset renoverats.

Gårdsbyggnaderna

Förutom själva bostadshuset hörde också en del uthus till gården. Längs Baggens gränd finns fortfarande en bodbyggnad i timmer kvar. Förutom försäljningsbod innehöll den en mangelbod och visthus med rymlig spannmålsvind. Från början fanns här också ett brygghus och ett uthus där det fick plats fyra hästar och fyra nötkreatur. Under uthusets tak hade man en foderskulle.

Den medeltida källaren

Örströmska huset är byggt på en källare från medeltiden och det är ingen ovanlighet i staden. Efter Stockholm och Visby sägs det att Arboga är den stad som har flest bevarade medeltidskällare i Sverige. Detta trots att många av dem förstördes på 1400-, 1500- och 1600-talen när gatunätet planerades om efter de många bränderna i staden. Många raserade källare och rester av murverk hittades sedan på nytt, när man skulle dra in el och vatten i byggnaderna på 1890-talet.





Källarutrymmet består av en stor källare med förrum. På vintern förvarades bland annat potatis här. Om du vill gå ner och titta, be museipersonalen om hjälp.

Bostadshuset

Inne i bostadshuset ser mycket fortfarande ut som på den tid då familjen Örström bodde här. Den rumsindelning som finns kvar i dag är till exempel ungefär densamma som när huset var nytt. På andra våningen där utställningssalen nu finns var det dock från början flera mindre rum. I en del rum finns väggfäلت bevarade där det går att se hur färger och tapeter sett ut före renoveringen på 1990-talet.

Bottenvåningen – Anders Örströms kontor

Hela bottenvåningen i huset var Anders Örströms kontor. Härifrån skötte han affärerna för sina många verksamheter. Hans arkivskåp med järndörr finns fortfarande kvar. Han hade också ett större arkiv med ingång från förstugan.



Skrivrummet

I det här rummet satt bokhållare Holmberg och skötte bokföringen. Han gifte sig senare med Selma som var den äldsta dottern i familjen Örström. Ett par år innan giftermålet hade han övertagit Anders Örströms minuthandel. När Holmberg slutade som bokhållare efterträddes han så småningom av bokhållare Björkman. Han hade även sin bostad i huset, ett rum som kallades Herr Björkmans rum.



I skrivrummet hittar du många tidstypiska detaljer. Burken av järn som står på det lilla bordet är till för tobak. På skrivbordet står ett ställ för fickuret och en bländskärm att sätta framför ljus för att det inte skulle blända. Kakelugnen byggdes först 1906, innan dess saknade rummet eldstad.

Andra våningen

På andra våningen fanns på familjen Örströms tid åtta bostadsrum. Alla hade kakelugnar med vit porslینگlasyr. Några av rummen var tapetserade med papperstapeter som var dyrbara på den tiden, men alla golv var enkla skurgolv av brädor. Takhöjden är 3,2 meter.

Salen

Det här rummet var matsal i Anders och Johannas hem. Rummet ser ungefär likadant ut som när huset var nytt, med sina fyra dubbeldörrar. Taket har varit målat och lite av målningen finns kvar under färgen du ser i dag.



När det skulle dukas till middag lyfte tjänstefolket fram ett bord till mitten av rummet.

Längs väggarna stod 16 rottingstolar som de också fick lyfta fram och ställa runt bordet.

Kakelugnen i det här rummet har två luckor. I den övre värmdes man tallrikar inför måltiderna.





Kabinettet

I kabinettet skötte man klädombyten och sin skönhet. Familjen Örström fick hjälp med både påklädning och håruppsättningar, vilket var vanligt för personer i deras samhällsklass.



Lilla sängkammaren

Det här rummet var känt som ett av de finaste i hela Arboga. När det kom berömda gäster till staden som behövde övernatta fick de sova i det här rummet. Exempelvis lär kung Karl XV en gång ha övernattat här. I det väggfasta skåpet kunde gästerna förvara sina privata saker.

Porträtten på väggen målades på 1830-talet. De föreställer grosshandlarparet Tillberg som bodde i Arboga.



Det lilla broderade bordet vid det borte fönstret fick Anders och Johanna i lysningspresent 1837 av Anders syster, fröken Elisabeth Örström. Hon hade själv broderat gåvan. Lysning innebar att prästen i en församling under tre på varandra följande kyrkosöndagar utlyste att två av församlingens medlemmar tänkte gifta sig. Det fanns då möjlighet för de andra församlingsmedlemmarna att stoppa bröllopet genom att gå till prästen och framföra eventuella hinder för vigseln.

Hörnrummet

Här inne var det möblerat med en soffa och sex stolar i mahogny. Gardinerna är uppsatta på det sätt som var modernt på 1800-talet.



Takmålningen är original från 1846.

Tredje våningen – fastrarnas rum

På den här våningen finns fyra rum. Här bodde från början barnen i familjen Örström. Sönerna Albert och Carl hade till exempel sina rum här. När de blev vuxna och flyttade ut fick i stället kvinnliga släktingar som inte hade gift sig bo här. Därför kallas rummen än i dag för "fastrarnas rum".

I dag kan det verka trångt i rummen eftersom det finns så mycket möbler här, men det var modernt att möblera så i slutet på 1800-talet och i början på 1900-talet.



I fastrarnas rum finns det en hel del handarbete bevarat att titta på. På den tiden ägnade kvinnor i den här samhällsklassen mycket av sin tid åt just handarbete. De knypplade spetsar, sydde och broderade.

På den här våningen fanns också förvaringsrum och garderober. Garderoberna hade runda fönster med stjärnspröjs. Ett sådant fönster finns kvar där det i dag är en toalett.

Familjen

Anders Örström 1811-1872

Anders kom till Arboga med sina föräldrar 1816. Han växte upp i staden och som vuxen byggde han Örströmska huset på Nygatan 37 som bostad åt sig och sin familj. Det sägs att Anders Örström var enögd och att han använde peruk. Han läste gärna Aftonbladet och Söndags-Nisse, som var en svensk skämttidning.



Johanna Örström 1815-1877

Johanna Örström föddes med efternamnet Törnqvist och gifte sig med Anders Örström den 10 oktober 1837. Tillsammans fick de tolv barn, åtta söner och fyra döttrar.



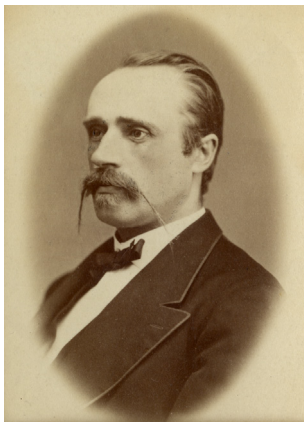
Ludvig Örström 1838-1888

Ludvig var Anders och Johannas äldste son. Han tog över grosshandeln och Arboga kvarn och maltfabrik efter sin far. Han flyttade så småningom till Eskilstuna där han blev vice direktör för Eskilstuna jernmanufaktur. Han gifte sig med Anna Lovisa Törnblom och de fick fem barn, tre söner och två döttrar.



Selma Örström 1839-1915

Som vuxen fick Selma ta över Örströmska huset och hon bodde kvar här med sin familj. Hon gifte sig med faderns bokhållare Per August Holmberg som tog över minuthandeln efter Anders Örström. Tillsammans fick de sju barn, sex söner och en dotter.



Johan Örström 1841-1894

Johan blev inspektör och senare bruksägare vid Karjala bruk i Finland. Han gifte sig med Hilma Callmander som varit fosterdotter hos familjen Örström.



Axel Örström 1843-1888 (?)

Axel gick till sjöss vid 13–14 års ålder. Till en början arbetade han på slupen Fanny som trafikerade vattnen kring Stockholm. Så småningom for han utomlands och där försvann han någonstans mellan Sverige och Sicilien. Axel dödförklarades 1888.



Maria Örström 1844-1921

Maria gick på lärarinneseminariet och arbetade därefter som lärarinna. Hon bodde kvar i Arboga och gifte sig aldrig.



Emma Örström 1846-1902

Emma bodde kvar i Örströmska huset till slutet på 1800-talet. Hon gifte sig aldrig.

Arwid Örström 1847-1922

Som ung var Arwid en duktig fiolspelarare. Han spelade ofta duetter tillsammans med en ung flicka som hette Marie-Louise Dufberg. Dessa två blev antagligen rätt förtjusta i varandra, för en dag protesterade Arwids mor Johanna och talade om för Arwid att han måste sluta tillbringa så mycket tid tillsammans med fröken Dufberg. Hon var nämligen bortlovad till Arwids yngre bror Carl. Arwid blev så upprörd att han gick upp på sitt rum, tog fram fiollådan, la ner fiolen och efter det spelade han aldrig mer.

Arwid studerade i Uppsala och arbetade sedan i tur och ordning som stadsnotarie, hovrättsnotarie, rådmän och magistratssekreterare i Arboga. Arwid satt också i styrelsen för Arboga sparbank där han blev vice ordförande. Dessutom var han ordförande i styrelsen för Arboga mekaniska verkstad, där han också var chef under en tid. Han gifte sig aldrig.





Carl Örström 1849-1930

Carl prästvigdes i Västerås. Han blev kyrkoherde i Skultuna och senare i Köping. Han gifte sig med Marie-Louise Dufberg och de fick tre barn, två söner och en dotter.



Adolf Örström 1854-1864

Adolf dog när han var nio år av reumatisk feber. Reumatisk feber är en följdjukdom till framför allt halsfluss.



Albert Örström 1851-1943

Albert blev grosshandlare i Arboga. Han studerade i både England, Tyskland och Schweiz och tog studentexamen 1870. 1879 skaffade han Arbogas första telefon. Linjen gick mellan hemmet på Nygatan 48 och Arboga kvarn och maltfabrik som han övertagit 1870 efter brodern Ludvig. Han gifte sig med Valborg Dufberg och de fick en son.



Agnes Örström 1856-1929

Agnes reste till Schweiz 1874, antagligen för att besöka sin bror Albert som studerade där. Hon blev senare lärarinna och gifte sig med Clas Johan Törnblom. Paret fick en dotter och bosatte sig i Eskilstuna.



Otto Örström 1857-1938

Otto blev agronom. Han gifte sig med Anna Törnblom och flyttade till Örebro. Paret fick inga barn.

Tjänstefolket

Som mest fanns 50 anställda i huset. 1850 hade familjen Örström bland annat två mamseller, sex bodbetjänter, en bokhållare, två drängar och åtta pigor. Dessa bodde även på gården, medan de övriga anställda hade sina egna hem. 1870 hade antalet tjänstefolk minskat. De anställda som bodde på gården var en bokhållare, en dräng, en mamsell, en hushållerska och fem pigor. Några av pigorna hade barn utan att vara gifta och dessa barn bodde också här tillsammans med sina mödrar.



Arboga under Örströms tid

1850 bodde 2 233 personer i Arboga. 1890 hade befolkningmängden mer än dubblats och var då uppe i 4 576. Järnvägsförbindelsen med Örebro som blev färdig 1857, gjorde för en kort tid hamnen i Arboga till en viktig plats för omlastning av exportjärn på väg mot Stockholm. Järnvägen är också inledningen till stadens industriella utveckling.

Företag i Arboga som grundades under familjen Örströms tid

Arboga ångfartyg och rederibolag (1837–)

Arboga gjuteri och mekaniska verkstad (1858–1980-talet)

Arboga glasbruk (1874–1928)

Arboga tegelbruk (1882–1971)

Snickeri och möbler (cirka 1850– cirka 1930)

Arboga margarinfabrik (1887–1960)

J.E. Carlssons vagnmakeri

Arboga kvarn och maltfabrik (1821–1975)

Arboga mejeri (–1887)

Arboga bryggeri (1899–1980)



Torghandel på Stora Torget i Arboga omkring sekelskiftet 1900.



Torgdag i Arboga med bland annat Ljungdahls Handelsträdgård 1890.



ARBOGA MUSEUM

För mer information, kontakta oss på Arboga Museum:

Adress: Nygatan 37. Telefon: 0589-142 10

www.arbogamuseum.se

arbogamuseum@telia.com



Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden